

УДК 355.23:[37.018.8(100)

Світлана Шумовецька,
доктор педагогічних наук, доцент
Національна академія Державної прикордонної
служби ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький
<https://orcid.org/0000-0001-5419-1576>
DOI: 10.33099/2617-1775/2024-02/196-206

ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ЧИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ОСВІТІ ЗА КОРДОНОМ

У статті висвітлено практику професійного читання у системі військової освіти за кордоном. Детально охарактеризовано спеціальні програми професійного читання для різних категорій персоналу, що покликані покращити розуміння майбутніми офіцерами військової професії, характеру війни, а також розвинути навички прийняття рішень і критичного мислення.

Ключові слова: професійне читання; списки професійного читання; професійна підготовка; книги; воєнна історія; освіта.

Постановка проблеми. Сьогодні військова складова професійної підготовки майбутніх офіцерів має передбачати всебічне навчання, розширення інтелектуального набору навичок щодо управління і планування. Навчання важливо організовувати у такий спосіб, щоб забезпечити інтелектуальну перевагу над противником щодо стратегічного планування та в різних оперативно-тактичних ситуаціях. Для цього вища військова освіта постійно має відповідати на виклики часу, оновлюватися змістовно та організаційно. Вона має використовувати як традиційні, вже перевірені методи і форми навчання, так і нестандартні й неформальні, головною відмінністю яких має бути висока інформативність та ефективність.

Цим завданням сьогодні якнайповніше відповідає практика професійного читання, поширена у військових навчальних закладах за кордоном. Там її використовують як дієвий інструмент професійного розвитку і підготовки майбутніх офіцерів до складних умов повсякденної та бойової діяльності. Ознайомлення з цим зарубіжним досвідом допоможе запозичити найбільш ефективні практики формування і розвитку офіцера, здатного до воєнної аналітики та вирішення завдань на вищих рівнях когнітивної складності.

Метою статті є висвітлення зарубіжної практики професійного читання у військовій освіті та окреслення можливостей її використання в системі професійної підготовки майбутніх офіцерів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Читання та книгу сьогодні досліджують філософи, літературознавці, лінгвісти, історики, соціологи, фахівці бібліотечної справи. Н. Грабар [4], М. Зубрицька [6], В. Маркова [8] вивчають роль книги як засобу комунікації та як соцікультурний феномен. У педагогіці (Л. Баліка, Г. Шелюк [1], Н. Шарошкіна, Н. Білик [13]) читання розглядають у контексті соціалізації дитини. Книгу педагоги вважають також основою освіти дорослих. Щодо військових цю тему досліджують насамперед в історичному аспекті. Зокрема С. Павленко [9], В. Сєдих, М. Войнова [11],

В. Соколов [12] визначили роль читання у житті військової старшини Гетьманщини, охарактеризували її релігійні та світські книжкові зібрання. М. Палієнко й І. Срібняк дослідили книжковий рух і тематику читання у таборі полонених українців у Австро-Угорщині у 1915–1918 рр. [10]. Проте на сьогодні в Україні не досліджено потенціалу професійного читання у системі військової освіти, не узагальнено досвіду провідних закордонних військових навчальних закладів щодо професійного читання та його використання для доповнення формальної професійної освіти, урізноманітнення практик і підходів, що дозволяють зробити навчання цікавим і захопливим.

Виклад основного матеріалу. У світовій освітній практиці підготовки військових пріоритетним є підхід, що акцентує увагу на їх інтелектуальному розвитку, швидкості та масштабності мислення. Провідні військові навчальні заклади розглядають практику професійного читання як один з найкращих шляхів професійного та особистісного розвитку. Керівництво зарубіжних військових навчальних закладів підтримує навчальну філософію з розвитку, вважаючи, що саме так, через увагу до інтелектуального потенціалу майбутніх офіцерів, можна підготувати їх до непередбачуваних та невизначених ситуацій під час воєнних дій.

Зокрема в Корпусі морської піхоти США (*United States Marine Corps*) передбачено списки професійної літератури для різних категорій персоналу. Щороку публікують «Список для професійного читання Корпусу морської піхоти» (*The Marine Corps Commandant's Professional Reading List*), у якому містяться книжки, «найбільш доречні для професійного розвитку та критичного мислення на кожному рівні» [16]. У списку є книги, що їх пропонує командир Корпусу морської піхоти, а також ті, що їх повинні прочитати всі морські піхотинці відповідно до рівнів. Ці списки інтегровані у навчання та освіту Корпусу морської піхоти, є основою необхідних кожному морському піхотинцю знань та частиною щорічних вимог до ефективності. Такі списки мають декілька переваг. Насамперед йдеться про досяжність цілей: короткий список, відповідний рангу (посаді), визначає керовані цілі для військовослужбовців та досяжний шлях професійного розвитку. Ще однією ознакою списку є його доступність: бібліотека морської піхоти на кожній базі має примірники всіх книг зі списку для читання.

Книги, що входять до списку для професійного читання Корпусу морської піхоти, не обрані випадково. Ці списки не є книгами, які комусь здалися цікавими, вибір книг є структурованим. Передбачено, що кожен морський піхотинець повинен знати свою історію. Саме тому книги зі списку для професійного читання стосуються важливих моментів історії Корпусу морської піхоти, а також таких складних ідей, як теорія систем і маневрова війна. Як і великі романи, ці книги щоразу дають читачеві щось нове щодо відповідальності та розвитку стійкості. Загалом список для професійного читання Корпусу морської піхоти є спеціальним інструментом для впливу на інтелектуальну, отже, бойову силу Корпусу морської піхоти США [16].

Військово-морський інститут США теж надає великого значення практикам професійного читання. Заклад позиціонує себе як «незалежний форум для тих, хто наважується читати, думати, говорити та писати для кращого професійного, літературного та наукового розуміння морської сили й інших питань, критичних для глобальної безпеки» [20]. У цьому навчальному закладі з 1902 року створено бібліотечні фонди для Військово-морських сил, Корпусу морської піхоти та Берегової охорони. Книги тут вважають важливим джерелом інформації та керівництва для моряків усіх рангів. Зокрема програма «Професійне читання сержанта» складається з 12 книг, що охоплює художню, науково-дослідницьку, військову літературу, стратегію, менеджмент і технології. Мета програми – розширити обізнаність військових моряків про специфіку бойових дій, одночасно сприяючи їхньому особистому і професійному розвитку. Загалом у списках професійного читання подано близько тисячі книг за такими серіями: «Основи 21 століття», «Анатомія корабля», «Асоціація армії США», «Класика морської літератури», «Класика морської сили», «Основи стратегічної серії», «Історія військової авіації», «Історія військово-морських операцій США у Другій світовій війні», «Образи війни», «Нові погляди на морську та авіаційну археологію», «Тактична серія «Перл Харбор», «Дослідження китайського морського розвитку», «Дослідження історії Корпусу морської піхоти та десантної війни», «Дослідження військово-морської історії та морської сили» [14].

У Військово-морському інституті передбачено списки для професійного читання різних категорій персоналу (кожен морський піхотинець щороку має прочитати щонайменше п'ять книг зі свого рівня). Зокрема у списку професійної літератури командира морської піхоти подано такі книги за напрямками: «Вибір коменданта» («Перший до бою. Корпус морської піхоти США зсередини» В. Крулака, «Жінки на війні» Дж. Уайз і С. Барон), «Інновації» («Напад з моря. Нариси з історії десантної війни» (за редакцією Меррілла Л. Бартлетта), «Стратегія» («Тактика флоту та морські операції» У. Хьюза молодшого і Р. Гіррієра, «Червона зірка над Тихим океаном» Т. Йосіхари та Дж. Холмса, «На березі води. Захист від сучасного десантного нападу» Т. Гатчела) [19]. Ці книги у Військово-морському інституті розглядають як опору для професійного розвитку моряків, підвищення рівня їх обізнаності про військову службу, історію військово-морських сил, дають глибше розуміння армії майбутнього та професії військового моряка. Головна цінність списків для професійного читання полягає у тому, що вони сприяють інноваційному мисленню, необхідному для підготовки до оперативних реалій невизначеного майбутнього.

Свій список для професійного читання є також в Академії Повітряних сил США, штат Колорадо (*United States Air Force Academy*), де готують курсантів для Повітряних та Космічних сил США. Основоположні документи відомства викладено у Синій, Коричневій та Фіолетовій книгах. Зокрема у Синій книзі подано матеріал про характер війни, її засоби та компоненти. До прикладу, серед критично важливих компонентів названо характер лідерів. Підкреслено,

що розумна доктрина, належне керівництво, ефективна організація, моральні цінності й постійне навчання можуть зменшити негативний вплив невизначеності та непередбачуваності, характерні для війни. У Коричневій книзі йдеться про структуру, цінності, принципи та стандарти американської армії, підкреслено важливість культури поваги, довіри та вірності, значення наполегливого навчання, лідерства та командної роботи. «Фіолетова книга» містить інформацію про специфіку службових місій та ідентичності, шляхи згуртованості бойових команд, принципи діяльності об'єднаних оперативних груп та альянсів [22]. Ці ресурси надають льотчикам інформацію, необхідну для того, щоб підготуватися та адаптуватися до виконання своєї місії.

Окрім основної, професійна література для Космічних сил містить додаткові списки. Програму професійного читання для цього роду військ започатковано з 1996 року, коли генерал Рональд Фоглеман створив першу програму професійного читання. Відтоді кожен керівник її розширював і продовжував. У 2021 році генерал Чарльз Браун-молодший переглянув програму, перейменувавши її в Бібліотеку керівництва Повітряних сил. Він також додав нові джерела інформації, насамперед подкасти та документальні фільми [21].

Сьогодні у списку генерала Ч. Брауна є книги, що стосуються різних аспектів професійного життя пілотів, зокрема історії повітряних воєн («Аналогії під час війни: Корея, Мюнхен, Дьєнб'єнфу та рішення щодо В'єтнаму 1965 року» Ю. Хонга), шляхів створення сильної команди («Одна місія: як лідери створюють команду команд» С. Маккрістала і К. Фассела). Генерал також пропонує льотчикам прочитати статтю Г. Кіссінджера та Г. Еллісона про роль штучного інтелекту в сучасних війнах («Шлях до контролю над озброєнням зі штучним інтелектом: Америка і Китай повинні працювати разом, щоб запобігти катастрофі») та послухати подкаст Б. Стулберга про психічне здоров'я, благополуччя та досконалість [21].

В Академії Повітряних сил свої списки для читання пропонують старший сержант Повітряних сил, начальник штабу, міністр Повітряних сил, голова об'єднаного комітету начальників штабів, керівник космічних операцій. Зокрема старший сержант Повітряних сил Джоанн Басс пов'язує читання книг з необхідністю професійного розвитку та вдосконалення навичок, що дозволяють оптимізувати повітряні сили. На думку Д. Басс, саме книги формують таких лідерів на всіх рівнях, які вміють мислити стратегічно та діяти тактично. Сама Д. Басс зазначає, що постійно доповнює свій список для читання – шукає нові ідеї, які можуть поставити під сумнів попередні припущення та вийти за межі обмежень [18]. Серед книг, що їх Д. Басс радить прочитати майбутнім льотчикам, більшість стосується історії («Хрестовий похід у Європі» Д. Ейзенхауера, «До пекла і назад» О. Мерфі), особливостей сучасної війни («Нові правила війни» Ш. Макфейта, «Війна без правил» Р. Сполдінга), а також розвитку професійних якостей військового («Застеляйте ліжко» В. Макрейвена, «Екстремальна власність» Д. Віллінка та Л. Бебіна) [18].

Начальник штабу Повітряних сил генерал Девід Алвін називає бібліотеку динамічним та різноманітним ресурсом, що може допомогти розширити розуміння пілотів, навчити відповідати на виклики та відкривати нові можливості. На думку генерала, сучасна бібліотека – це символ відданості військово-повітряним силам, професійному зростанню та зміцненню культури повітряних сил. Д. Алвін вважає, що бібліотека є не лише колекцією книг, а також і майданчиком для діалогу, обміну думками між льотчиками всіх рангів, адже «є платформою для інформування та обговорень, надає матеріали, які черпають уроки з минулого і водночас стосуються таких актуальних тем, як лідерство, стійкість, технології, геополітика та національна безпека» [15].

У своєму списку Д. Алвін пропонує книги, зосереджені на лідерстві, командній роботі, військових інноваціях і технологіях. Окрім того, багато книг з його списку стосуються розумових процесів, розвитку здатності орієнтуватись у ситуації і приймати рішення. Зокрема йдеться про когнітивні процеси, що необхідні для спростування припущень і уникнення мисленнєвих пасток під час прийняття рішень («Аналогії під час війни» Ю. Хонга), оцінки невизначеності, розвитку психічної стійкості, формування мислення продуманої реакції замість імпульсивності («Як досягти усміху, коли все змінюється» Б. Стулберга). Генерал підкреслює: «Така комбінація різноманітних ресурсів пропонує багатогранний підхід до військової справи, лідерства та стійкості. Ці теми підкреслюють важливість прийняття обґрунтованих рішень, адаптивність і розуміння середовища, в якому ми працюємо. Я хочу, щоб кожен із льотчиків завжди був готовий долати виклики, з якими ми будемо стикатися щодня» [15]. Д. Алвін вважає, що бібліотека є центром навчання і зростання, дає знання, навички та перспективи, необхідні для ефективного лідерства в 21 столітті, вдосконалення критичних аналітичних та лідерських здібностей, необхідних кожному пілоту.

Своєю чергою міністр Повітряних сил Ф. Кендалл у своєму списку пропонує книги, необхідні для розуміння Китайської Народної Республіки, яка створює серйозний виклик для національних інтересів США, безпеки країни та регіональної стабільності. Книги стосуються історії Китаю, його сучасності, військової модернізації, геополітичної конкуренції та регіональних відносин. Ці книги допомагають визначити стратегію та розробити програму військової модернізації Повітряних і Космічних сил США. Передбачено, що, прочитавши ці книги, льотчики зможуть краще оцінити мотивацію, стратегічні наміри, оперативні методи і тактику Китаю. На думку генерала, вивчення цієї країни є необхідною умовою для розуміння проблем, з якими стикається США, та прийняття обґрунтованих рішень [17].

Генерал Б. Зальцман, начальник відділу космічних операцій, пропонує книги, подкасти, статті та документальні фільми, покликані розвивати професійне мислення пілотів. Генерал зазначає: «Єдине загальне розуміння, яке я пропоную, полягає в тому, що те, як ви читаєте, важливіше, ніж те, що ви читаєте... досліджуйте, критикуйте та вдосконалюйте ідеї та аргументи, з якими ви стикаєтеся. Діліться цими ідеями з іншими та беріть участь у змістовних

дебатах» [22]. У списку Б. Зальцмана переважають книги, що стосуються когнітивної вправності, дуже важливої для льотчиків: «Мислення швидко й повільно» Д. Канемана і «Мислення в часі: використання історії для осіб, які приймають рішення» Р. Нойштадта та Е. Мейя. Великого значення генерал надає історії наукових відкриттів, тобто шляху людського розуму. Це «Коротка історія майже всього» Б. Брайсона, «Довгота: правдива історія самотнього генія, який розв'язав найбільшу наукову проблему свого часу» Д. Собела, «Епоха еретиків: герої, розбійники та попередники корпоративних змін» А. Кляйнера, «Дев'ятнадцять зірок: дослідження військового характеру та лідерства» Е. Пур'єра [23].

Загалом в Академії Повітряних сил США професійний розвиток є пріоритетним. Головним його інструментом та засобом керівництво закладу та Повітряних сил вважають бібліотечні ресурси і практику професійного читання. Керівники різних рівнів подають приклад та заохочують весь персонал до розширення інформаційної обізнаності про пріоритети відомства, про стратегії, які формують їхнє майбутнє і є єдиною можливою відповіддю на виклики сучасності.

У Великобританії новинки сучасної військової думки розміщено на сайті «*Wavell Room*». Пріоритетною тут є ідея, що конструктивні дебати, обговорення та відкритість допомагають краще пізнати природу війни, досягти розуміння багатьох питань. На сайті є окремий розділ «Рецензії на книги» («*WavellReviews*»), де подано аналіз тематичних добірок книг та обґрунтовано необхідність їх прочитання для військових [24].

Зокрема запропоновано низку книг, де узагальнено історію війн та осмислено філософію сучасної війни. Це книги, що є у списках для професійного читання і в американських військових навчальних закладах: «Нова концепція війни» Дж. Бойда, «Морська піхота США та маневрова війна» Я. Брауна. Значну увагу приділено книгам британських авторів. Наприклад, щодо книги П. Бері «Місія неймовірна: трансформація резерву британської армії» зазначено, що це ретельний аналіз еволюції армійського резерву та військових, які приймали політичні та військові рішення. У книзі чітко показано, яке значення для перемоги у війні мають напружена робота та справжній професіоналізм.

Важливою для осмислення сутності війни є книга відзначеного нагородами військового історика, професора і політичного радника Л. Фрідмена «Майбутнє війни: історія». Це ґрунтовна історія війни, де показано, що спонукало і продовжує спонукати до цієї унікальної людської форми політичного насильства. Автор, опираючись на історичну перспективу, пише про важливість стратегічного мислення. Дуже багато позитивних рецензій отримала також книга «Військові чесноти» М. Скеркера, Д. Вітема та Д. Керріка. Рецензенти називають її обов'язковою для всіх військових. У книзі йдеться про те, що, як і персонал інших організацій, військові на кожному етапі своєї кар'єри потребують набору чеснот (відмінних рис), щоб впоратися зі стресом і спокусами та прийняти необхідне рішення. Вони повинні мати чіткі та

практичні знання щодо етичних рішень, які лежать в основі їхньої професії, щоб швидко оцінювати ситуацію. Ця книга дає розуміння та стратегію дій, є прикладом мотиваційного читання, своєрідною програмою розвитку кожного військового підрозділу і лідера, цінним керівництвом для військових командирів будь-якого рівня. Усі книги дають глибокі оцінки історичних подій, зокрема від тактичного рівня під час Другої світової війни до викликів стратегічного рівня на прикладі сучасних війн. Їх рекомендують для обов'язкового прочитання всім військовим Великої Британії та США, особливо тим, хто приймає стратегічні рішення [24].

Загалом закордоном у системі професійної підготовки військових фахівців є багато списків книг для читання, що містять глибокий та корисний аналіз, спонукають до роздумів. Більшість книг стосуються військової історії та містять детальний аналіз воєнних стратегій, планів та рішень, які мали історичне значення. Ці книги охоплюють часи від спартанських легенд до соціальних медіа, від війн кам'яними знаряддями до броньованих боїв. Часто провокативні, але завжди добре продумані, цікаві та добре написані, ці книги допомагають зрозуміти дії, рішення, помилки та критичну важливість удачі, розуму у воєнних кампаніях.

Професійне читання у провідних військових навчальних закладах закордоном вважають важливим інструментом дослідження військової спільноти, включно зі значення війн і воєнних конфліктів в історії людства. Передбачено, що книги з різних списків допомагають сформувати фундамент знань, який дозволить офіцерам застосовувати міркування, якісну інтерпретацію та творчу діяльність для вирішення проблемних питань. Осмислення запропонованих у багатьох книгах проблем сприяє продуманому застосуванню знань, а спільне навчання і обговорення – критичному осмисленню, особистій відповідальності, загалом кращому розумінню себе в професії та сутності військової справи.

Зазначену практику професійного навчання доцільно використовувати і в Україні. Майбутнім офіцерам можна пропонувати низку книг, перекладених українською мовою, що допоможуть осмислити історичний досвід воєнних конфліктів та практику лідерства за сучасних умов. Це насамперед книги про вплив війни на історію людства та різні аспекти підготовки до бойових дій («Війна. Як конфлікти формували нас» М. Макміллан [7], «Відвага кличе. Доля допомагає хоробрим» Р. Голідея [2], «Бій: Психологія і фізіологія воїна в часи війни та миру» Д. Гроссмана, Л. Крістенсена [5], «Одного разу воїн – воїн назавжди. Як повернутися до звичного життя після бойових дій» Ч. Гоуга [3]. Ці книги є важливим засобом глибокого пізнання військової історії та професійного життя, що допоможе майбутнім офіцерам визначитись з багатьма темами, які заслуговують на професійний розгляд та серйозне обговорення. Вивчення цих книг можна передбачити як складову індивідуальної та самостійної роботи, в системі дослідницьких та проектних завдань, їх спільне обговорення має великий потенціал для кращого професійного, літературного та наукового розуміння військової сили.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Закордоном у військових навчальних закладах професійне читання є важливою складовою і засобом професійного розвитку та підвищення оперативної ефективності. Відповідні програми професійного читання для різних категорій персоналу діють у Корпусі морської піхоти, Військово-морському інституті, в Академії Повітряних сил США. Практику професійного читання тут вважають дієвим засобом вивчення уроків історії, інтегрування новітніх технологій та підготовки лідерів. Книги зі списку для професійного читання покликані покращити розуміння майбутніми офіцерами військової професії, характеру війни, а також розвинути навички прийняття рішень і критичного мислення. Ці книги допомагають військовим ознайомитись зі змістовним ідеями та поглядами, актуальними для сучасної армії, краще освоїти різні аспекти стратегічного середовища, своєї місії, основні вимоги ведення війни.

Досвід провідних військових навчальних закладах засвідчує важливість інтелектуального розвитку майбутніх офіцерів, нагальність пошуку нових форм роботи щодо засвоєння військової науки, азів воєнного мистецтва, викладених серед іншого й у літературі non-fiction. Підхід, що апелює до практики професійного читання, допоможе формувати в майбутніх офіцерів цілісну картину світу, розвивати здатність масштабно мислити, виховувати широту пізнавальних інтересів, ерудованість, загалом формувати їх як інтелектуальну військову еліту, готових виконувати завдання на вищих рівнях когнітивної складності.

Перспективами подальших наукових досліджень є визначення можливостей та шляхів запозичення практик професійної читання провідних закордонних військових навчальних закладів у системі професійної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баліка Л., Шелюк Г. Читання як важливий засіб соціалізації дитини: актуалізація поглядів В. О. Сухомлинського. *Іноватика у вихованні*. 2019. Вип. 10. С. 137–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2019_10_18 (дата звернення: 04.02.2024).
2. Голідей Р. Відвага кличе. Доля допомагає хоробрим / Переклала Олена Замойська. Київ: Наш формат, 2023. 240 с.
3. Гоуг Ч. Одного разу воїн – воїн назавжди. Як повернутися до звичного життя після бойових дій / Переклала Ольга Корнюшина. Київ: Наш формат 2024. 352 с.
4. Грабар Н. Г. Спілкування в бібліотеці: теоретико-методологічний аналіз : монографія. Харків: Майдан, 2014. 354 с.
5. Гроссман Д., Крістенсен Л. Бій: Психологія і фізіологія воїна в часи війни та миру / Переклав Андрій Накорчевський. Львів: Астролябія, 2023. 720 с.
6. Зубрицька М. Ното legens: читання як соціокультурний феномен. Львів : Літопис, 2004. 352 с.
7. Макміллан М. Війна. Як конфлікти формували нас / Переклав Назар Старовойт. Київ: Лабораторія, 2023. 304 с.
8. Маркова В. Книга в соціально-комунікативному просторі: минуле, сучасне, майбутнє: монографія. Харків : ХДАК, 2010. 252 с.
9. Павленко С. О. Іван Мазепа і книга. *Бібліотечний вісник*. 1994. № 3. С. 26–28.

10. Палієнко М. Г., Срібняк І. В. Книжковий рух у таборі полонених українців Фрайштадт (Австро-Угорщина), 1915–1918 рр.). *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2021. Вип. 27. С. 181–192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2021_27_14. (дата звернення: 04.02.2024).

11. Сєдих В. В., Войнова М. Г. Приватні бібліотеки «золотого віку» української культури (друга половина XVII – остання чверть XVIII ст.). *Регіональні проблеми розвитку Українознавства Східної України* : матеріали наук-практ.конф., 10 верес. 2003 / [редкол.: В. В. Мірошникова та ін.]. Харків, 2003. С. 67–78.

12. Соколов В. Книжкові зібрання козацької старшини наприкінці XVII–XVIII ст. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 1. С. 22–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2014_1_8 (дата звернення: 04.02.2024).

13. Шарошкіна Н., Білик Н. Читання як основа освіти дорослих в умовах бібліотек. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 6. С. 5–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2019_6_3 (дата звернення: 04.02.2024).

14. Books. URL: <https://www.usni.org/press/books> (last accessed: 05.02.2024).

15. David W. Allvin, Chief of Staff of the Air Force. *Leadership Library*. URL: <https://www.af.mil/About-Us/CSAF-Leadership-Library/> (last accessed: 20.02.2024).

16. Dirago M. Learning from the Marine Corps Commandant's Professional Reading List. URL: <https://groundedcuriosity.com/learning-from-the-marine-corps-commandants-professional-reading-list/> (last accessed: 05.02.2024).

17. Frank Kendall, Secretary of the air force. Understanding Our Pacing Challenge. URL: www.af.mil/about-us/secaf-reading-list/ (last accessed: 20.02.2024).

18. LeadershipLibrary/ Chief Master Sergeant of the Air Force/ URL: <https://www.af.mil/About-Us/CMSAF-Leadership-Library/> (last accessed: 20.02.2024).

19. Marine Corps Commandant's Professional Reading Program. URL: <https://www.usni.org/press/military-reading-lists> (last accessed: 05.02.2024).

20. Our Mission and Vision. URL: <https://www.usni.org/about-us/mission-and-vision>.

21. USAF Professional Reading in Air University Library: CSAF Reading Lists. URL: <https://fairchild-mil.libguides.com/c.php?g=1186035&p=8674822> (last accessed: 20.02.2024).

22. USAF Professional Reading in Air University Library: Professional Reading. URL: https://fairchild-mil.libguides.com/reading_lists (last accessed: 20.02.2024).

23. USAF Professional Reading in Air University Library: Space Force Lists. URL: <https://fairchild-mil.libguides.com/c.php?g=1186035&p=9834035> (last accessed: 20.02.2024).

24. Wavellroom. Book Reviews. URL: <https://wavellroom.com/bookreviews/> (last accessed: 05.02.2024).

REFERENCES

1. Balika L., Sheliuk H. Chytannia yak vazhlyvyi zasib sotsializatsii dytyny: aktualizatsiia pohliadiv V. O. Sukhomlynskoho [Reading as an important means of the child's socialization: actualization of the views of V. O. Sukhomlynskyi]. *Innovatyka u vykhovanni*. 2019. Vyp. 10. S. 137–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2019_10_18 (data zvernennia: 04.02.2024). [in Ukrainian].

2. Holidei R. Vidvaha klyche. Dolia dopomahaie khorobrym [Courage calls you. Fortune Favors the Bold] / Pereklala Olena Zamoiska. Kyiv: Nash format, 2023. 240 s. [in Ukrainian].

3. Houg Ch. Odnoho razu voïn – voïn nazavzhdy. Yak povernutysia do zvychnoho zhyttia pislia boiovykh diï [Once a warrior – always a warrior. How to return to ordinary life after hostilities] / Pereklala Olha Korniiushyna. Kyiv: Nash format 2024. 352 s. [in Ukrainian].

4. Hrabar N. H. Spilkuvannia v bibliotetsi: teoretyko-metodolohichni analiz [Communication in the library: theoretical and methodological analysis] : monohrafiia. Kharkiv: Maidan, 2014. 354 s. [in Ukrainian].

5. Grossman D., Kristensen L. Bii: Psykhohohiia i fiziolohiia voina v chasy viiny ta myru [Combat: Psychology and physiology of the warrior in time of war and peace] / Pereklav Andrii Nakorchevskyyi. Lviv: Astroliabiia, 2023. 720 s. [in Ukrainian].
6. Zubrytska M. Homo legens: chytannia yak sotsiokulturnyi fenomen [Homo legens: reading as a social and cultural phenomenon]. Lviv : Litopys, 2004. 352 s. [in Ukrainian]
7. Makmillan M. Viina. Yak konflikty formuvaly nas [War. The way conflicts shaped us] / Pereklav Nazar Starovoi. Kyiv: Laboratoriia, 2023. 304 s. [in Ukrainian].
8. Markova V. Knyha v sotsialno-komunikatyvnomu prostori: mynule, suchasne, maibutnie [The book in the social and communicative space: past, modern, future]: monohrafiia. Kharkiv : KhDAK, 2010. 252 s. [in Ukrainian].
9. Pavlenko S. O. Ivan Mazepa i knyha [Ivan Mazepa and the book]. Bibliotechnyi visnyk. 1994. № 3. S. 26–28. [in Ukrainian].
10. Paliienko M. H., Sribniak I. V. Knyzhkovyi rukh u tabori polonenykh ukraintsiv Fraishtadt (Avstro-Uhorshchyna), 1915–1918 rr.) [Book movement in Freistadt camp of the Ukrainian prisoners of war (Austria-Hungary), 1915–1918)]. Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy. 2021. Vyp. 27. S. 181–192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2021_27_14. (data zvernennia: 04.02.2024). [in Ukrainian].
11. Siedykh V. V., Voinova M. H. Pryvatni biblioteky «zolotoho viku» ukrainskoi kultury (druha polovyna XVII – ostannia chvert XVIII st.) [Private libraries of the «golden age» of the Ukrainian culture (second half of the XVII – last quarter of the XVIII century)]. Rehionalni problemy rozvytku Ukrainoznavstva Skhidnoi Ukrainy : materialy nauk-prakt.konf., 10 veres. 2003 / [redkol.: V. V. Miroshnykova ta in.]. Kharkiv, 2003. S. 67–78. [in Ukrainian].
12. Sokolov V. Knyzhkovi zibrannia kozatskoi starshyny naprykintsi XVII–XVIII st. [Book collections of Cossack elders at the end of the XVII–XVIII century]. Visnyk Knyzhkovoii palaty. 2014. № 1. S. 22–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2014_1_8 (data zvernennia: 04.02.2024). [in Ukrainian].
13. Sharoshkina N., Bilyk N. Chytannia yak osnova osvity doroslykh v umovakh bibliotek [Reading as a basis of adult education in libraries]. Imidzh suchasnoho pedahoha. 2019. № 6. S. 5–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2019_6_3 (data zvernennia: 04.02.2024). [in Ukrainian].
14. Books. URL: <https://www.usni.org/press/books> (last accessed: 05.02.2024). [in English].
15. David W. Allvin, Chief of Staff of the Air Force. Leadership Library. URL: <https://www.af.mil/About-Us/CSAF-Leadership-Library/> (last accessed: 20.02.2024). [in English].
16. Dirago M. Learning from the Marine Corps Commandant's Professional Reading List. URL: <https://groundedcuriosity.com/learning-from-the-marine-corps-commandants-professional-reading-list/> (last accessed: 05.02.2024). [in English].
17. Frank Kendall, Secretary of the air force. Understanding Our Pacing Challenge. URL: www.af.mil/about-us/secaf-reading-list/ (last accessed: 20.02.2024). [in English].
18. LeadershipLibrary/ Chief Master Sergeant of the Air Force/ URL: <https://www.af.mil/About-Us/CMSAF-Leadership-Library/> (last accessed: 20.02.2024). [in English].
19. Marine Corps Commandant's Professional Reading Program. URL: <https://www.usni.org/press/military-reading-lists> (last accessed: 05.02.2024). [in English]
20. Our Mission and Vision. URL: <https://www.usni.org/about-us/mission-and-vision>. (last accessed: 20.02.2024). [in English].
21. USAF Professional Reading in Air University Library: CSAF Reading Lists. URL: <https://fairchild-mil.libguides.com/c.php?g=1186035&p=8674822> (last accessed: 20.02.2024). [in English].
22. USAF Professional Reading in Air University Library: Professional Reading. URL: https://fairchild-mil.libguides.com/reading_lists (last accessed: 20.02.2024). [in English].

23. USAF Professional Reading in Air University Library: Space Force Lists. URL: <https://fairchild-mil.libguides.com/c.php?g=1186035&p=9834035> (last accessed: 20.02.2024). [in English].

24. Wavellroom. Book Reviews. URL: <https://wavellroom.com/bookreviews/> (last accessed: 05.02.2024). [in English].

SUMMARY

Svitlana Shumovetska,
Doctor of Pedagogic Sciences, Professor
National Academy of the State Border Service
named after B. Khmelnytsky

Professional Reading Practice in Military Education Abroad

Introduction. *The article highlights the professional reading practice in the military education system abroad, primarily in the United States Marine Corps, United States Naval Academy, and the United States Air Force Academy.*

Purpose. *This study aims to shed light on the foreign practice of professional reading in military education and to identify the potential for its use in the system of professional training of future officers in Ukraine.*

Methods. *The system of general scientific and special methods of theoretical and empirical research, such as analysis of scientific literature on the problem, systematization and generalization of materials, logical and systematic approach has been used.*

Results. *Professional reading special programs for various categories of personnel are described in detail, which are meant to improve future officers' understanding of the military profession, the nature of war, as well as to develop decision-making and critical thinking skills. These books are an important tool of deeper knowledge of reality and professional life, which will help future officers to decide on many topics that deserve professional consideration.*

Originality. *It has been proven that a similar practice of professional training should be used in Ukraine as well. Future officers should be offered a number of books translated into Ukrainian that will help them understand the historical experience of military conflicts and the practice of leadership under modern conditions.*

Conclusion. *It was emphasized that foreign experience proves the importance of the intellectual development of future officers, the urgency of finding new forms of work in the system of professional training, the study of military science and military art, primarily through the system of informal training, which is non-standard, deep and, what is also very important, extremely interesting and fascinating.*

Keywords: *professional reading; professional reading lists; professional training; military education; officers; books; military history.*